

Datum: 19 juni 2020
Ons kenmerk: 1807-53089/RHe
Uw kenmerk:

Behandeld door: Ruben Heezen
Telefoon: +31 (0)6 21 55 48 22
E-mail: r.heezen@bouwendnederland.nl

Betreft: Inspiratie voor het verkiezingsprogramma van uw partij

Geachte heer/mevrouw,

Deze zomer buigt u zich met andere partijleden over de invulling van het partijprogramma voor de Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart 2021. De maatschappelijke opgaven zijn groot. De komende jaren moet beleid gemaakt en uitgevoerd worden op belangrijke onderwerpen als de aanpak van de woningnood, de energietransitie en verduurzaming van de gebouwde omgeving, klimaatadaptatie, circulariteit, bereikbaarheid en mobiliteit. Ook wordt de komende jaren duidelijk welke impact de coronacrisis heeft gehad op ons land. We zijn van rooskleurige scenario's van extra investeringen en enorme ambities op het gebied van woningbouw en infrastructuur gegaan naar schadebeperking en noodmaatregelen. Ook de bouw en infra wordt geraakt door de coronacrisis en daarvoor de stikstof- en PFAS-problematiek. Juist de bouw- en infrasector leveren een enorme bijdrage aan het economisch herstel van Nederland de komende jaren. Om dat goed te doen zijn doortastend beleid en forse investeringen noodzakelijk. Herken en erken de rol van de bouw als motor van de economie en bestempel de bouw als topsector!

Er is visie, lef en doorzettingsvermogen nodig om Nederland voor te bereiden op de toekomst en de gevolgen van de crisis zoveel mogelijk te beperken. Daar kan uw partij het verschil maken voor vele Nederlanders. Met deze brief en bijlagen met concrete aanbevelingen, willen we een aantal zaken onder uw aandacht brengen als inspiratie voor uw verkiezingsprogramma. Zo kunnen we Nederland samen nog wendbaarder, sterker, duurzamer, innovatiever en leefbaarder maken en kan de bouw haar rol pakken als motor van de Nederlandse economie!

Pak regie op Ruimtelijke Ontwikkeling

We moeten anders omgaan met de verdeling van de ruimte in Nederland. In de Randstad zijn de opgaven op het gebied van woningbouw, bereikbaarheid en mobiliteit nu eenmaal anders dan daarbuiten. Om middelen én beleid zo efficiënt en doelmatig mogelijk in te zetten, is het belangrijk dat de Rijksoverheid de centrale regie neemt. Regie op het bouwen van meer woningen en het zorgen voor betere, veiligere en toekomstbestendigere wegen, fietspaden, vaarwegen en OV-verbindingen. Centrale regie op de woningbouw kan versnellen. Wanneer de productie achterblijft, moet het Rijk krachtig kunnen ingrijpen. Een integrale aanpak, zodat van Limburg tot Groningen mensen comfortabel kunnen wonen in een huis dat past bij hun wensen en levensfase, en kunnen reizen op de manier die het beste bij hun past. Het is essentieel dat een structurele oplossing wordt gevonden voor de stikstof problematiek. Dat betekent voor de korte termijn een drempelwaarde en voor de lange termijn stevig bronbeleid met onder andere investeringen in natuurherstel en versnelde omschakeling naar schoon materieel.

Energietransitie en innovatie vragen om vraagbundeling

Nederland staat de komende jaren voor een grote uitdaging om forse te stappen te zetten om uitvoering te geven aan het Klimaatakkoord. De bouw- en infrasector is hier een belangrijke schakel in. De energietransitie en andere ontwikkelingen vragen om innovaties van onze sector die toch al veel in beweging is. Wat Bouwend Nederland betreft vormen de afspraken in het Klimaatakkoord de basis voor het opschalen van de verduuzaming in de gebouwde omgeving en de verduurzaming van bouw materieel in de komende jaren. Hiervoor is het van belang om vraagbundeling mogelijk te maken zodat continuïteit in de vraag naar verduurzamingsmaatregelen komt te ontstaan. Er moet, meer dan nu het geval is, gegund gaan worden op duurzaamheid, circulariteit en emissiereductie. Op die manier krijgt innovatie in de bouw- en infrasector een extra boost.

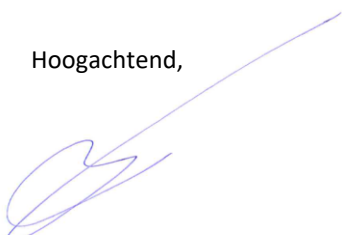
Blijven werken in de bouw

De bouw- en infrasector maakt werk met werk. Ondernemers moeten in staat gesteld worden om hun vakkrachten te behouden voor hun bedrijven en de sector zodat zij kunnen doorbouwen aan Nederland. Samen kan ondernemerschap weer aantrekkelijk gemaakt worden en kan extra ingezet worden op het stimuleren van innovaties zoals industrialisering en digitalisering in het onderwijs. Zo kan een aantrekkelijke arbeidsmarkt gecreëerd worden; kunnen ondernemers blijven ondernemen; en kunnen bestaande en nieuwe vakkrachten blijven werken in de bouw. Om dit goed te kunnen doen heeft de bouw transparante, voorspelbare en uitvoerbare regels nodig. De huidige lange doorbetaling bij ziekte is voor veel ondernemers nog steeds een doorn in het oog. Blijvende aandacht voor techniek, technologie en digitalisering in zowel het primair onderwijs als het secundair onderwijs is een must. Verder zijn extra impulsen nodig om intersectorale arbeidsmobiliteit te bevorderen en de ontsluiting van innovaties in het onderwijs te faciliteren. Tot slot is blijvende aandacht nodig voor de leercultuur en duurzame inzetbaarheid van vakkrachten.

Met de nieuwe verkiezingen ontstaan er kansen om de maatschappelijke doelen van uw partij te realiseren. Om Nederland aantrekkelijker, duurzamer en welvarender te maken, voor de burgers én bedrijven. We denken graag met u mee over de juiste oplossing voor ieder vraagstuk. In de bijlage treft u een drietal factsheets aan waarin we onze standpunten toelichten en vindt u een uitgebreid document met aanvullende aanbevelingen van Bouwend Nederland voor uw partijprogramma.

Wij gaan graag met u in gesprek om onze aanbevelingen nader toe te lichten.

Hoogachtend,

Maxime Verhagen
Voorzitter Bouwend Nederland

Bijlage: Factsheets Bouwend Nederland en aanbevelingen voor uw partijprogramma

Factsheet Ruimtelijke ontwikkeling

Aanbevelingen van Bouwend Nederland:

- Er moet landelijke regie van één ministerie komen op ruimtelijke ontwikkelingsvraagstukken zoals de woningbouw, energietransitie en infrastructuur.
- Investerend de crisis uit: zorg voor extra budgetten voor de Nederlandse infrastructuur (weg (inclusief fietsinfra), water, spoor, energie, digitale).
- Geef een impuls aan gemeentelijke infrastructuur met het aanwenden van extra budget icm een basis onderhoudsniveau á la de APK.
- Zorg dat er een oplossing komt voor knellende wet- en regelgeving (op bijvoorbeeld het gebied van stikstof en PFAS).
- Verhoog het beschikbare budget van de Woningbouwimpuls voor de komende jaren.
- Richt indien nodig een Nationaal Garantiefonds Woningbouw in.
- Geef corporaties de ruimte om te investeren door de verhuurderheffing te verlagen en bouwen in niet-DAEB mogelijk te maken.
- Geef een extra impuls aan de woningmarkt door bijvoorbeeld vertrouwensmaatregelen als de NHG en startersleningen op te nemen.

Nederland is een bijzonder land daar waar het gaat om ruimteverdeling. In de Randstad en stadsregio's is de ruimte schaars en wonen veel mensen in de stad; de gebieden daar buiten zijn vaak weids en dunner bevolkt. Dat vraagt om maatwerk. De stedelijke opgave is nou eenmaal anders dan de opgave in meer rurale gebieden. Dat geldt voor zowel de behoefte op het gebied van woningbouw, als op het gebied van bereikbaarheid en mobiliteit. Om middelen én beleid zo efficiënt en doelmatig mogelijk in te zetten, is het belangrijk dat de Rijksoverheid de centrale regie neemt. Regie op het bouwen van meer woningen en het zorgen voor betere, veiligere en toekomstbestendigere wegen, fietspaden, vaarwegen en OV-verbindingen. Een integrale aanpak, zodat van Limburg tot Groningen mensen comfortabel kunnen wonen in een huis dat past bij hun wensen en levensfase, en kunnen reizen op de manier die het beste bij hun past.

Bouwers willen bouwen, juist in crisistijd. Ruim 300.000 mannen en vrouwen zijn werkzaam in onze sector. De opgave op het gebied van woningbouw en infrastructuur is enorm. De sector heeft de laatste jaren geïnvesteerd in innovaties op het gebied van duurzaamheid, circulaire economie, logistiek en arbeidsprocessen. Er zijn tiny houses ontwikkeld, tijdelijke woningen voor starters of ouderen, die snel en flexibel kunnen worden neergezet. De bouwplaats wordt steeds omgevingsvriendelijker omdat bedrijven bijvoorbeeld elektrisch materieel inzetten of het vervoer naar de bouwlocatie niet via de weg, maar bijvoorbeeld via het water laten verlopen. Jongeren worden verleid om een studie te kiezen die hen opleidt voor een baan in de bouw.

Er kan veel, maar niet alle mogelijkheden worden benut door opdrachtgevers. Publieke opdrachtgevers kunnen nog beter dan nu het geval is, kijken naar duurzame en innovatieve oplossingen in hun aanbestedingen. Vraag om duurzame innovaties en beloon deze ook. Veiligheid moet altijd geborgd zijn en is een verantwoordelijkheid van ons allemaal. Haal veiligheid uit de concurrentiesfeer.

De Rijksoverheid moet richting decentrale overheden voor duidelijkheid over wet- en regelgeving zorgen. De regels over stikstof en PFAS waren lang onduidelijk of multi-interpretabel. Er moet binnen een klein land als Nederland geen sprake kunnen zijn van een lappendeken aan regels. Hoe duidelijker landelijke regels, hoe sneller decentrale overheden vergunningen kunnen afgeven om zo te kunnen voldoen aan hun opgave. Meer en beter zicht op de ontwikkeling van de beschikbare (regionale) plancapaciteit en het tijdig kunnen nemen van maatregelen om vertraging te voorkomen is essentieel. Het Rijk zal daarom de regie moeten terugnemen en heldere kaders moeten stellen, bijvoorbeeld op het gebied van een concreet aantal te bouwen woningen. Er moeten veel woningen worden gebouwd om te voldoen aan de vraag. Dat is niet alleen een kwantitatieve opgave. Het is ook essentieel dat de woningen voldoen aan de wensen en de mogelijkheden van toekomstige bewoners. Om het woningtekort structureel terug te dringen de komende jaren zijn aanvullende investeringen nodig. Stel in het verlengde van de Woningbouwimpuls een Nationaal Garantiefonds Woningbouw in indien nodig. In algemene zin wordt een voorverkooppeis van 70% gehanteerd bij woningbouwprojecten. Bij lagere percentages worden de risico's voor financiers en garantie verlenende instellingen te hoog. Met het Nationaal Garantiefonds geeft het Rijk een garantie af voor afname van een deel van de onverkochte woningen tot 70% om zo vertraging bij woningbouwprojecten te voorkomen. Door het Rijk gekochte woningen worden als de woningmarkt is genormaliseerd weer verkocht. Daarnaast is het zaak om corporaties de ruimte te geven om te bouwen. Verlaag de verhuurderheffing, zorg voor een investeringsprikkel en maak bouwen in niet-DAEB mogelijk zodat sociale- en middeldure huur gerealiseerd kunnen worden.

Verder is het belangrijk dat er stimuleringsmaatregelen worden genomen voor starters. De Nationale Hypotheek Garantie (NHG) kan worden voortgezet en er kan extra worden geïnvesteerd in de starterslening. Daarnaast zou het goed zijn als de NHG een nog meer anticyclische rol kan spelen, bijvoorbeeld door verruiming van het leenbedrag en de voorwaarden in tijden van onzekerheid op de woningmarkt. De coronacrisis heeft een impact op het vertrouwen van de consument. De NHG heeft bij eerdere crises aangetoond bij te dragen aan het vertrouwen in de woningmarkt.

Factsheet Energietransitie en innovatie

Aanbevelingen van Bouwend Nederland:

- Gebruik de afspraken uit het klimaatakkoord om verduurzaming van de gebouwde omgeving en de verduurzaming van bouwmaterieel op te schalen
- Maak vraagbundeling mogelijk en zorg dat continuïteit in aanbestedingen ontstaat
- Richt een stimuleringsfonds in om duurzaamheidseisen en circulariteitseisen te stimuleren in aanbestedingen en beloon innovatie.
- Richt een stimuleringsfonds in voor de verduurzaming van bouwmaterieel.
- Stimuleer gunning op eisen op het gebied van circulariteit en verduurzaming.

De manier waarop met natuurlijke hulpbronnen omgaan, verandert in rap tempo. Fossiele brandstoffen zijn eindig. De manier waarop we rijden, koken en stoken ondergaat een metamorfose. In het Klimaatakkoord is daarover een aantal afspraken gemaakt. Bouwend Nederland en haar leden zijn betrokken bij de uitvoering van het Klimaatakkoord en dragen bij om de circulaire economie, energietransitie, verduurzaming van materieel en duurzaam bouwen mogelijk te maken.

De bouw ontwikkelt en innoveert en speelt daarmee een grote rol bij het mogelijk maken van de energietransitie. Belangrijk is dat er ruim baan komt om deze innovaties daadwerkelijk op de markt te brengen. Dat is een kwestie van vraag en aanbod. Als grootste opdrachtgever in de bouw kan de overheid de energietransitie helpen versnellen. Ambities rond energie, circulair en klimaatadaptatie zijn groot, maar zien we te weinig terug in de gunningen. De focus ligt te vaak op de inkoopprijs en niet op de totale levensduurkosten en het duurzame rendement. Dat moet echt veranderen willen we de ambities waarmaken en bedrijven de ruimte geven om te investeren in nieuwe innovaties. Bovendien zouden overheden hun vraag moeten bundelen en meer continuïteit moeten geven, zodat bedrijven verder kunnen investeren in efficiënte verduurzamingsconcepten.

Bouwend Nederland gaat voor een circulaire bouweconomie in 2050. Het zou de markt nu al een enorme boost geven als door (publieke) opdrachtgevers daadwerkelijk gegund wordt op circulariteit. Daarnaast is het van cruciaal belang dat de data in de Nationale Milieudatabase als onderlegger voor de MPG berekeningen wordt uitgebreid met meer actuele data en data van installaties.

De afgelopen jaren is de lastendruk op woningcorporaties fors gestegen. De verhuurderheffing, vennootschapsbelasting en neveneffecten van implementatie van de maatregelen tegen belastingontwijking leiden tot afnemende investeringscapaciteit van woningcorporaties. Dat past niet goed bij groei van de omvang van taken waarvoor corporaties gesteld zijn. Van corporaties wordt inmiddels ook een koplopersrol op het gebied van verduurzaming verwacht. Om die taak goed in te vullen zal de lastendruk op woningcorporaties significant omlaag moeten. Dat kan door de verhuurderheffing af te schaffen of fors te verlagen. Een alternatief is een grote investeringsaftrek als prikkel om te investeren in nieuwbouw en verduurzaming.

De ontwikkelingen op de ontwikkeling van duurzaam materieel gaan snel, maar niet snel genoeg. De ambities van Nederland in de route naar zero emissie materieel zijn groot, maar er is op mondiaal niveau nog niet

genoeg vraag naar zero emissie walsen, graafmachines, kranen en groot materieel. Het is daarom van belang dat er een Europese vraag wordt gecreëerd zodat het voor fabrikanten aantrekkelijk wordt zero emissie materieel te ontwikkelen. De verduurzaming van bouwmaterieel gaat niet van de ene op de andere dag, het is een proces van de lange adem. We zetten daarom in op een stapsgewijze realistische routekaart, De Groene Koers, die in kaart brengt wat er op de korte termijn kan (emissiereductie), de middellange termijn (emissiearm) en de lange termijn (emissievrij). Met voor ieder stadium de best beschikbare technieken en maatregelen. Ook hier geldt: de overheid speelt een grote rol als opdrachtgever. Gun én beloon duurzame maatregelen in aanbestedingen en zorg voor uniformiteit in uitvragen bij zowel decentrale overheden als de Rijksoverheid. Tot slot zijn er ook stimuleringsmaatregelen nodig. Om echt te versnellen moet er een fonds komen dat als doel heeft om te stimuleren dat oud, maar nog niet afgeschreven materieel uit de markt wordt gehaald om plaats te maken voor duurzamer materieel. Dat is noodzakelijk om een tussenstap te maken en te zorgen dat er daadwerkelijk minder wordt uitgestoten: de nieuwste technieken zijn immers schoner dan technieken van tien jaar terug.

Factsheet Blijven werken in de Bouw

Aanbevelingen van Bouwend Nederland:

- Breng de loondoorbetaling bij ziekte terug naar 1 jaar.
- Draag zorg voor blijvende aandacht voor techniek, technologie en digitalisering in het primair onderwijs
- Ontsluit innovaties en maak hybride onderwijs mogelijk
- Houd de subsidieregeling praktijkleren beschikbaar
- Stel een tegemoetkoming in voor de omscholingskosten voor zij-instromers

Bedrijven in de bouw- en infrasector zijn een grote werkgever in Nederland. Dat willen zij graag zo houden. Om de maatschappelijke uitdagingen op het gebied van de energietransitie, de woningnood en de bereikbaarheid mogelijk te maken zijn 60.000 extra vakkrachten nodig in de bouw. Vanwege de stikstof-, PFAS- en coronacrisis loopt de sector het risico om 40.000 vakkrachten te verliezen. Een potentieel tekort van 100.000. De bouw- en infrasector heeft de afgelopen jaren op meerder vlakken geïnvesteerd om technisch onderwijs te stimuleren; om zij-instromers te faciliteren; duurzame inzetbaarheid te verbeteren; en nieuwe instroom te bevorderen. Zo boekt de instroomcampagne #jegaathetmaken goede resultaten en worden initiatieven van ondernemers voor zij-instromers druk bezocht.

Om ondernemers in staat te stellen te blijven ondernemen en nieuwe vakkrachten op te leiden en aan het werk te houden, kunt u een aantal suggesties opnemen in uw programma. Om ondernemers te laten ondernemen zijn transparante, voorspelbare en uitvoerbare regels nodig die goed worden gehandhaafd. De lange loondoorbetaling bij ziekte is voor veel kleine ondernemers nog steeds een doorn in het oog. Deze zou terug gebracht moeten worden naar 1 jaar zodat vaste dienstverbanden aantrekkelijker worden gemaakt. Een zekere mate van flexibiliteit blijft in een conjunctuurgevoelige sector als de bouw en infra echter onmisbaar. Het is verder van belang om voldoende aandacht voor technisch onderwijs op het primair en secundair onderwijs te houden. Blijvende aandacht voor techniek, technologie en digitalisering is nodig bijvoorbeeld door concrete invulling van Wetenschap en Techniek in het basisonderwijs. Daarnaast is het van belang om de aansluiting van onderwijs met het bedrijfsleven te borgen. Gezien de ontwikkelingen rond de energietransitie en verduurzaming is meer loopvermogen nodig om te zorgen dat die innovaties hun weg vinden naar het onderwijs. Daartoe moet de markt in staat gesteld worden om hybride onderwijs mogelijk te maken zodat de nieuwste marktontwikkelingen terecht komen in het onderwijs en kan de overgang van bijvoorbeeld VMBO naar MBO worden versimpeld door de subsidieregeling praktijkleren beschikbaar te houden. Zij-instroom speelt een grote rol in de bouw- en infrasector. Om dit in grotere mate mogelijk te maken is aanvullende aandacht voor intersectorale arbeidsmobiliteit gewenst. Het opleiden van mensen van werk naar werk is altijd duurder en vraagt om maatwerk. Modulair opleiden kan hiervoor een uitkomst bieden. Een tegemoetkoming in de kosten om zij-instromers goed te laten instromen zodat ook zij hun bijdrage kunnen leveren, is daarvoor gewenst.

Bijlage: Aanbevelingen voor uw partijprogramma

Inhoud:

1.	Bouw als Topsector		Pag. 9
2.	Onderwijs en Arbeidsmarkt	Primair onderwijs Leercultuur Beroepsonderwijs/Bedrijfsleven Innovaties Zij-instroom en intersectorale arbeidsmobiliteit	Pag. 9
3.	Sociale Zekerheid	Flexwerkers Ondernemerschap Loondoorbetaling bij ziekte	Pag. 10
4.	Aanbesteden en Contracteren	Beter Aanbesteden Duurzaam aanbesteden Veilig werken	Pag. 10
5.	Natuurherstel, Energietransitie en Innovatie	Klimaatakkoord Energietransitie gebouwde omgeving Natuurherstel Landelijke regie	Pag. 11
6.	Ruimtelijke Ordening	Investeer in infrastructuur Regie op de ondergrond Regie op de woningmarkt Omgevingswet/WKB Stikstof/PFAS	Pag. 12
7.	Woningmarkt en Utiliteit	Woningbouwimpuls Starters Corporaties en verhuurdersheffing Zorg- en schoolgebouwen	Pag. 15
8.	Digitalisering	Beschikbaarheid data	Pag. 16

1. Bouw als Topsector

Aanbeveling: Maak van de bouw en infra een topsector

De grote maatschappelijke uitdagingen als klimaatverandering, energietransitie en uitputting van onze grondstoffen vragen om nieuwe en soms disruptieve oplossingen. Het Bouw- Techniek- Innovatiecentrum opereert al binnen de systematiek van het topsectorenbeleid en werkt vanaf 2019 in samenwerking met topconsortia voor kennis en innovatie aan langetermijn publiek-private programma's waarin overheden, marktpartijen en kennisinstellingen samen innovaties ontwikkelen en toepassen. De bouw- en infrasector was in 2019 goed voor 9% van het BBP en verantwoordelijk voor 40% van de economische groei in hetzelfde jaar. Met grote maatschappelijke uitdagingen in het verschiep, een belangrijk aandeel in de ontwikkeling van de (duurzame) economie en de inzet op innovatie maken dat de tijd rijp is om de bouw als topsector aan te merken zodat de bouwsector gebruik kan maken van het instrumentarium onder het topsectorenbeleid.

2. Onderwijs en Arbeidsmarkt

Primair onderwijs

Aanbeveling: Veranker techniek, technologie en digitalisering in het basisonderwijs

Techniek, technologie en digitalisering worden steeds belangrijker in onze samenleving. Blijvende aandacht voor deze onderwerpen in het basisonderwijs is nodig. Wij zien deze graag terug in concrete invulling van Wetenschap en Technologie in het basisonderwijs, vanaf 2020 verplicht op de basisschool. Om ervoor te zorgen dat dit vak, geïntegreerd wordt in het primair onderwijs zien wij graag een investering voor bijscholing op het gebied van techniek/technologie/digitalisering voor docenten in het basisonderwijs. Het Platform Talent voor Technologie, een samenvoeging van Platform Betatechniek en de instroomcampagne van de grote technische sectoren, heeft van de overheid een investering voor om- en bijscholing van docenten.

LLO / leercultuur

Aanbeveling: Investeer in het bevorderen van de leercultuur

Het kabinet zet in op een leven lang leren en biedt via de SLIM regeling 48 mio structureel aan. MKB bedrijven kunnen deze regeling aanvragen en op die manier de leercultuur in hun bedrijven bevorderen. Het enthousiasme voor de SLIM-regeling is groot en Bouwend Nederland pleit daarom voor een verdubbeling van de beschikbare middelen. De Regio Deals moeten worden gecontinueerd, met minimaal dezelfde middelen als deze kabinetsperiode (EUR 950 mio).

Beroepsonderwijs/bedrijfsleven

Aanbeveling: Zorg voor doorlopende leerlijn van onderwijs naar bedrijfsleven

Naast het MBO, moet ook het VMBO een plek krijgen in het SBB. Daardoor kan de doorlopende leerlijn van VMBO naar MBO, beter dan nu, geborgd worden. Ook voor het HBO moet er een landelijk platform komen waar onderwijs en het georganiseerde bedrijfsleven vanuit de verschillende sectoren samenwerken en een gezamenlijke verantwoordelijkheid zien om het hoger beroepsonderwijs te versterken. Hetzelfde geldt voor HBO. Wij zien graag een landelijk platform waar onderwijs en het georganiseerde bedrijfsleven vanuit de verschillende sectoren samenwerken en een gezamenlijke verantwoordelijkheid zien om het hoger beroepsonderwijs te versterken.

We willen dat de subsidieregeling praktijkleren voor de leerbedrijven en opleidingsbedrijven beschikbaar blijft en dat het bedrag voor ieder bedrijf wordt vastgesteld op €2700 per leerling.

Innovaties in onderwijs

Aanbeveling: Zorg dat de nieuwste innovaties een plek krijgen in het onderwijs

De huidige gehanteerde kwalificatiestructuur geeft nauwelijks ruimte voor input van buitenaf en beperkt daarmee vernieuwing. Lesstof kan bijvoorbeeld via 'open source worden aangeboden'. Deze lesstof kan dan ook worden ontwikkeld door leveranciers van producten, bouwbedrijven, architecten. Kortom de markt. Maak hybride onderwijs dus mogelijk zodat ook de markt kan bijdragen aan de lesstof. Zo sluit onderwijs optimaal aan bij de vereisten van deze tijd.

Zij-instroom & intersectorale arbeidsmobiliteit

Aanbeveling: Investeer en faciliteer in intersectorale arbeidsmobiliteit

Naast instroom vanuit het onderwijs is zij-instroom een manier om arbeidskrachten gericht naar onze sector toe te leiden. Bouwend Nederland investeert hier al volop in; er mag echter op dit gebied ook iets van het Rijk worden verwacht. Gedacht kan worden aan een financieringsregeling voor omscholing van kandidaten uit andere sectoren. Bedrijven maken vaak extra kosten voor assessment, training en begeleiding. Een tegemoetkoming in deze kosten kan bedrijven helpen om de drempel weg te nemen deze investeringen in menskracht te doen.

3. Sociale zekerheid

Inzet flexwerkers

Aanbeveling: Houd het handhavingsmoratorium van de bestaande wet DBA voorlopig in stand

Het handhavingsmoratorium van de bestaande wet DBA moet in stand worden gehouden, waarbij alleen in gevallen van aantoonbare kwaadwillendheid bij partijen wordt beboet. De bestaande (sectorale) goedgekeurde modelovereenkomsten kunnen in de tussentijd gewoon gebruikt blijven worden.

Ondernemerschap

Aanbeveling: Zorg voor transparante, voorspelbare en uitvoerbare regels

Het ondernemerschap en zeker het werkgeverschap is de laatste jaren verder onder druk komen te staan. Niet alleen is stringenter wetgeving toegenomen. Het is voor veel met name kleine ondernemers ook steeds lastiger geworden alle regels na te leven als gevolg van de complexiteit van wet- en regelgeving. Bouwend Nederland pleit al jaren voor transparante, voorspelbare en uitvoerbare regels, die overigens dan wel om een strikte handhaving vragen. In de kantlijn daarvan: het stimuleren van werkgeverschap betekent geenszins dat dit zich zou moeten vertalen in alleen maar vaste dienstverbanden. Flexibiliteit in onze conjunctuurgevoelige sector is en blijft noodzakelijk om op een gezonde manier te kunnen meebewegen in een steeds veranderend economisch landschap.

Loondoorbetaling bij ziekte

Aanbeveling: Breng de loondoorbetaling bij ziekte terug naar 1 jaar

De periode van loondoorbetaling moet naar maximaal een jaar worden teruggebracht. Om ondernemers te ontlasten moeten staartlasten worden voorkomen.

4. Aanbesteden en contracteren

Beter Aanbesteden

Aanbeveling: Zorg voor een professionaliseringsslag bij aanbestedende diensten

De inkoop van diensten en producten kan slimmer, beter en makkelijker, zowel voor ondernemers als overheden. Hiervoor moeten vertegenwoordigers van bedrijfsleven en overheid samen verbeterpunten identificeren, voorbeelden verzamelen en vernieuwende werkwijzen delen en is een professionaliseringsslag bij aanbestedende diensten in navolging van het traject Beter Aanbesteden belangrijk. Bouwend Nederland pleit voor nieuwe samenwerkingsvormen waarbij opdrachtgevers en opdrachtnemers al in een vroeg stadium samen gaan nadenken over een oplossing. Stel hierbij open vragen en stimuleer marktpartijen om met innovatieve ideeën te komen. Als opdrachtgevers projecten alleen op de laagste prijs in de markt zetten, of alles vastleggen in een bestek, dan is dat niet mogelijk.

Duurzaam aanbesteden

Aanbeveling: Richt een stimuleringsfonds in en beloon duurzaamheid en innovaties in aanbestedingen

De ambitie om duurzaam en circulair te bouwen wordt breed gedragen. De focus ligt echter te vaak op de inkoopprijs en niet op de totale levensduurkosten en het duurzame rendement. Inmiddels zijn al heel wat geslaagde projecten uitgevoerd die aantonen dat veel gunstiger resultaten mogelijk zijn. Er is echter een katalysator nodig om deze initiatieven breder toepasbaar te maken. Instrumenten als de Milieu Kosten Indicator hebben de potentie om de markt op een meer uniforme wijze te bevragen. Met de inzet van een stimuleringsfonds kunnen gewenste innovaties op oa circulariteit, klimaatadaptatie en duurzaamheid op grotere schaal worden uitgevraagd, waardoor zij een betere kans van slagen krijgen. Innovaties die worden aangedragen moeten in het verlengde ook beter beloond worden.

Bouwend Nederland pleit in dit kader ook voor een stimuleringsfonds voor de aankoop en inzet van duurzaam, emissiearm bouwmaterieel.

Veilig werken faciliteren bij aanbestedingen

Aanbeveling: Haal veiligheid uit de concurrentiesfeer, neem samen verantwoordelijkheid

De uitvoering van werken moet veilig geschieden. Veilig voor de werknemers, omwonenden, verkeersdeelnemers, iedereen. Veilig werken staat vaak onder druk. Het moet worden ingepast in een omgeving die zo weinig mogelijk hinder wenst van de bouwwerkzaamheden. Aanbestedende diensten vertrouwen erop dat ondernemers de juiste oplossingen vinden in het spanningsveld tussen veiligheid en minimale hinder. Het is echter de wegbeheerder die daarin het voortouw moet nemen. Verkeersveiligheid is zijn verantwoordelijkheid en expertise. Veilig werken begint met het faciliteren van veilig werken in het ontwerp, de voorgeschreven planning en de inrichting van de aanbestedingsprocedure. Deze randvoorwaarden zijn vaak onvoldoende ingevuld. Daarmee krijgt veilig werken een valse start. Een optimale veiligheid kan alleen in samenspraak worden bewerkstelligd. Het bouwteam is een prima model daarvoor.

Binnen een traditioneel contract kan gewerkt worden met een stelpost voor aanvullende veiligheidsmaatregelen die na goed overleg nodig blijken te zijn.

Bijdragen in de kosten die een aanbesteder oproept

Aanbeveling: Kom ondernemers tegemoet in inschrijfkosten bij aanbestedingen

Aanbestedende diensten verwachten dat de ondernemers alle kosten voor rekening nemen die zij moeten maken voor het voorbereiden en indienen van een inschrijving. In een aantal gevallen is dat niet proportioneel. De Gids Proportionaliteit en de Handreiking Tenderkostenvergoeding beschrijven die.

Dit goede voorbeeld dient navolging te krijgen van andere rijksdiensten en lagere overheden. Want het aantal keren dat een tegemoetkoming in de inschrijfkosten is toegezegd blijft ver achter bij het de hoeveelheid aanbestedingen die extra inspanningen vragen van de ondernemer. Dit gedrag dupeert ondernemers, in het bijzonder het MKB, en aanbestedende diensten die wel moeite doen om de kosten van een aanbesteding beperkt te houden.

5. Natuurherstel, energietransitie en circulariteit

Klimaatakkoord

Aanbeveling: Voer afspraken uit het klimaatakkoord uit

De komende jaren vormen de afspraken in het klimaatakkoord de basis voor het opschalen van verduurzaming van de gebouwde omgeving. Uitwerking van die afspraken in uitvoeringsplannen is het meest concreet voor het verduurzamen van bestaand corporatiebezit. De opschaling daarvan wordt gestimuleerd en ondersteund via de Renovatieversneller; een programma dat loopt van 2019 tot 2025 met een diversiteit aan faciliteiten voor corporaties en marktpartijen, waaronder de Renovatieversneller-subsidieregeling.

Energietransitie gebouwde omgeving

Aanbeveling: Faciliteer vraagbundeling, versnel de aanpassing van de ondergrondse energie infrastructuur

Voor uitvoerende bouwbedrijven is het belangrijk dat er meer gebundelde vraag op de markt komt en zicht op een continue marktvraag. Dan kunnen bedrijven verder investeren in efficiënte verduurzamingsconcepten. Zorg er verder voor dat investeringen in de ondergrondse energie-infrastructuur los komen. De capaciteit van het huidige net is ontoereikend. Bovendien moet er meer regie komen op wie er verantwoordelijk is voor de ondergrond; beheer is nu versnipperd en dat levert onnodige onduidelijkheid op. Het versnellen van de aanpassing van ons energienet is essentieel voor de energietransitie in de gebouwde omgeving.

Aanbeveling: Geef een impuls aan woningverduurzaming voor particulieren

Geef een extra impuls aan verduurzaming door aanvullend budget vrij te maken voor subsidieverlening. Ter ondersteuning van de doelstellingen van het Klimaatakkoord en het versnellen van de verduurzaming van de gebouwde omgeving, wordt per 1 januari 2021 de bestaande regeling Investeringsubsidie duurzame energie (ISDE) verbreed met het samenvoegen van de Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (SEEH) en opengesteld voor particulieren, VvE's en zakelijke gebruikers. De nieuwe ISDE stimuleert investeringen in hernieuwbare energie en de verduurzaming van warmte in de gebouwde omgeving.

Natuurherstel

Aanbeveling: Investeer in natuur en maak ontwikkeling weer mogelijk

Er zijn forse investeringen nodig in natuurherstel, -behoud en -versterking waardoor er weer ontwikkelruimte ontstaat. Belangrijk om te werken aan een goed evenwicht tussen ecologie en economie. De Nederlandse natuur is verzwakt en daardoor te gevoelig voor emissies zoals stikstof. Bouwend Nederland pleit voor forse investeringen in natuurherstel die een sectorale drempelwaarde voor de bouw mogelijk maakt. Hiermee kan de bouw verder invulling geven aan de belangrijke transitie w.o. de energietransitie en het klimaatadaptief maken van de openbare ruimte.

Landelijke regie

Aanbeveling: Zorg voor landelijke regie op RO vraagstukken

De laatste jaren zijn veel belangrijke RO thema's gedecentraliseerd. Dit terwijl de complexiteit rond deze thema's toeneemt (met o.a. de energietransitie en de opgaven voor klimaatadaptatie). Decentrale overheden worstelen met gebrek aan capaciteit, kennis en onduidelijkheid over de rol die ze precies hebben. Dit leidt tot frustraties, vertragingen en wellicht suboptimale keuzes.

6. Ruimtelijke Ordening

Investeer in infrastructuur

Het effect van infra investeringen voor de Nederlandse economie is aanzienlijk. Het zogenaamde 'multiplier-effect' zorgt er voor dat er voor iedere euro die wordt uitgegeven aan infra, er additioneel EUR 1,9 tot EUR 2,9 aan economische activiteit wordt gegenereerd. Euro's die in Nederland blijven, en dus een bijdrage leveren aan het economisch herstel van ons land. Opdrachtgevers, zowel landelijk als decentraal, kunnen de bouw helpen om aan het werk te blijven door bijvoorbeeld werk naar voren te halen of aanbestedingen op de markt te zetten.

Aanbeveling: Zet het Wopke/Wiebes fonds in als motor voor investeringen in infrastructuur

Het wordt steeds drukker in de stad. Voetgangers, fietsers en automobilisten wedijveren om hun plekje in de stedelijke mobiliteit veilig te stellen. Zonder vervoersbewegingen te spreiden, loopt Nederland vast. Keuzevrijheid staat daarbij voorop. De modaliteit die het beste past bij je reis, moet ook gebruikt kunnen worden. De reiziger moet niet worden

belemmerd door een tekort aan fietsenstallingen, onveilige stoepen of fietspaden, geen OV-verbinding of te weinig parkeergelegenheid. Investeer in hubs voor goederen- en personenvervoer, zorg dat de fietsinfrastructuur op orde is en zorg voor aanvullende investeringen in energie- en digitale infrastructures. Verder moet er voor worden gezorgd dat aanvullende middelen worden aangewend om alle werken in de MIRT uit te voeren.

Aanbeveling: Versterk de financiële positie van gemeenten met geormerkte infragelden en een basis onderhoudsniveau á la APK

Gemeenten spelen een belangrijke rol. Zij moeten in staat worden gesteld de lokale opgave zo goed als mogelijk uit te kunnen voeren en bij te dragen aan de verkeersveiligheid door een APK in te stellen op kunstwerken om zo een minimumonderhoudsniveau te kunnen garanderen. Van Maastricht tot aan Den Helder, van Terneuzen tot Ter Apel, de reiziger heeft recht op gelijkwaardige en evenzo veilige infrastructuur. Gemeenten moeten daarom extra (geormerkte) infragelden krijgen via het gemeentefonds, zodat zij in staat zijn hun ambities op het gebied van infra in te kunnen vullen.

Zorg voor meer regie op de ondergrond

Aanbeveling: Breng de ondergrond beter in kaart en zorg voor regie

Om ons energienet toekomstbestendig te maken, zullen we vaker onder de grond moeten gaan werken. Het is echter regelmatig onduidelijk hoe de ondergrondse infrastructuur eruit ziet. De ondergrond is versnipperd en het is onduidelijk welke kabels en pijpen waar liggen. Bovendien zijn er verschillende beheerders, zoals de netbeheerder, het waterbedrijf en andere. De ondergrond moet beter in kaart worden gebracht en er moet meer regie op het beheer van de ondergrond komen, zodat versnippering en onduidelijkheid worden voorkomen.

Regie op de woningmarkt

Aanbeveling: Zorg voor meer regie van het Rijk op de woningmarkt

Decentralisatie is jarenlang het uitgangspunt geweest voor het woningmarktbeleid. Dat is ook geen gekke gedachte: lokale overheden kennen de behoeften van hun inwoners en de lokale woningmarkt het beste. Aan de andere kant is de afgelopen jaren ook duidelijk geworden dat enige mate van coördinatie en sturing nodig is om te zorgen voor voldoende woningbouw. Centrale regie op de woningbouw kan versnellen. Op dit moment ligt de regie over woningbouw bij de provincies. In de praktijk zorgt dat voor vertraging. Het is van belang dat provincie en Rijk meer grip krijgen op de doorloop van plannen naar realisatie. Een ministerie kan hierin een coördinerende en opdrachtgevende rol vervullen samen met provincies en gemeenten. Het Rijk moet nauwkeurig monitoren of de productiedoelen worden behaald. Wanneer de woningproductie achterblijft, moet het Rijk krachtig kunnen ingrijpen. Meer centrale regie en verantwoordelijkheid zijn essentieel.

Aanbeveling: Om te blijven bouwen moeten meer plannen sneller tot uitvoering worden gebracht

Om de woningbouwopgave van ruim 1 miljoen woningen tot 2030 te kunnen realiseren is een continue ontwikkeling van woningbouwplannen nodig. De ontwikkeling van bouwplannen van 'zacht' naar 'hard' duur lang en kent vele hindernissen die ertoe leiden dat plannen vertraging oplopen, worden uitgesteld of in het geheel niet doorgaan. Meer en beter zicht op de ontwikkeling van de beschikbare (regionale) plancapaciteit en het tijdig kunnen nemen van maatregelen om belemmeringen in de planfase te voorkomen of op te lossen is dan ook van essentieel belang om de woningbouwproductie gedurende een langere periode te kunnen vergroten en op peil te houden. Voor de periode 2019 tot 2030 is een totale netto plancapaciteit voor de bouw van in totaal 828.000 woningen. Dat lijkt ruim voldoende om te voorzien in de groei van de woningbehoefte in deze periode (584.000 woningen) en het terugdringen van het woningtekort (315.000 woningen). Maar schijn bedriegt. Van alle plannen is minder dan de helft (47%) 'hard', voor de overige plannen moet nog een raadsbesluit worden genomen. In de praktijk blijkt dat ongeveer 30% van alle plannen, zowel hard als zacht, te maken krijgt met forse vertraging of uitvalt. Het blijft dus zaak om te zorgen dat er een continue overmaat van 30% tot 40% plancapaciteit is en zachte plannen sneller hard worden gemaakt en vervolgens tot uitvoering

komen. Het Rijk zal daarbij meer regie moeten nemen en heldere kaders moeten stellen met concrete aantallen te bouwen woningen waaraan provincies en gemeenten zich aan moeten houden.

Omgevingswet

Aanbeveling: De omgevingswet mag niet leiden tot een vermindering van ontwikkelmogelijkheden

Bouwend Nederland staat achter de uitgangspunten van de omgevingswet. De één loket gedachte en samenvoeging van verschillende wetten tot een samenhangend geheel spreekt aan. Recente ontwikkelingen met betrekking tot bijvoorbeeld het opnemen van strengere geluidsregels in de Omgevingswet leiden tot onrust. Nieuwe (bouw)ontwikkelingen dreigen hierdoor in gevaar te komen. De nieuwe omgevingswet mag niet leiden tot vermindering van de ontwikkelruimte en bestuurlijke processen moeten helder zijn.

Wet Kwaliteitsborging (WKB)

Aanbeveling: Stel invoering van de WKB tot nadere orde uit

De omstrede WKB wordt vooralsnog gelijktijdig ingevoerd met de Omgevingswet. De aansprakelijkheid van aannemers wordt exorbitant vergroot ten opzichte van (professionele) opdrachtgevers. De dossiervorming en daarmee de bouwkosten zullen als gevolg van de wet flink gaan stijgen en de vraag of de bouwkwiteit zal verbeteren wordt onbeantwoord gelaten. De Vereniging Nederlandse Gemeenten heeft recent aangegeven dat de handhaafbaarheid, betaalbaarheid en uitvoerbaarheid van de nieuwe wet onder druk staan. Stel de invoering van de WKB daarom tot nadere orde uit.

Stikstof

Aanbeveling: Stikstof problematiek moet structureel worden opgelost door stevig bronbeleid en een drempelwaarde.

Met een stikstof uitstoot van 0,6% van het totaal wordt de bouw al meer dan een jaar onevenredig hard getroffen door de stikstofcrisis. Er moet aan twee sporen worden gewerkt voor een oplossing; voor de korte en lange termijn. Op korte termijn is het juridisch en ecologisch mogelijk en houdbaar om een drempelwaarde in te stellen voor tijdelijke uitstoot. Dat betekent dat bij projecten alleen nog naar de gebruiksfase en niet meer naar de realisatiefase hoeft te worden gekeken. Hierdoor kunnen meer projecten doorgaan. Een dergelijke drempel voor tijdelijke stikstofuitstoot kan op korte termijn worden ingesteld. Daarnaast moet het stikstofregistratiesysteem vereenvoudigd worden, en opengesteld voor meer bouw- en infraprojecten. Bouwend Nederland pleit voor een regeling vanuit de overheid waarmee ondernemers bestaand materieel en het wagenpark versneld te kunnen afschrijven om zodoende een versnelling te kunnen realiseren bij het verlagen van onze stikstofuitstoot.

Om de problemen structureel op te lossen zijn twee zaken noodzakelijk:

Bronbeleid, zodat de uitstoot van stikstof de komende jaren gestaag daalt;

Extra budget naar natuurherstel en -behoud

Als hiertoe wordt beslist kan ook voor de gebruiksfase van vastgoed en infrastructuur een drempelwaarde worden ingesteld. Hiermee zullen vrijwel alle projecten weer vergund kunnen worden.

PFAS en ZZS'en

Aanbeveling: Er moet zsm een structurele oplossing komen voor de PFAS problematiek

Het Definitieve Handelingskader PFAS moet zo snel mogelijk worden vastgesteld. PFAS moet bij de definitieve opname in het Besluit Bodemkwaliteit een normale stof net als alle andere worden. Dat schept duidelijkheid voor de branche in hoe PFAS-houdende grond kan worden toegepast. Bij de ontwikkeling van een algemene methodiek rondom ZZS'en is het van belang dat er getoetst wordt hoe dit in de praktijk uitpakt. Bouwend Nederland pleit voor een uitvoeringsoverleg met betrokken branches, dat kan worden ingezet om wet- en regelgeving op voorhand aan de praktijk te toetsen.

7. Woningmarkt en Utiliteit

Woningbouwimpuls

Aanbeveling: Om het woningtekort terug te dringen de komende jaren is een aanvullende impuls nodig

Om continuïteit in de woningbouw mogelijk te maken en het woningtekort daadwerkelijk weg te werken is substantiële en langjarige overheidssteun nodig, vergelijkbaar met de aanpak van de stedelijke vernieuwing in de periode 2000-2014 door inzet van het ISV-budget (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing). De woningbouwimpuls zou hiertoe kunnen worden uitgebouwd naar een lange(re) termijn impuls, waarbij het beschikbare budget wordt verhoogd. Daarmee zou dan tenminste het benodigde aantal woningen van het huidige woningtekort kunnen worden gebouwd.

Starters

Aanbeveling: Investeer in starters(leningen) voor een gezonde woningmarkt

De mogelijkheden van starters om een woning te kopen zijn de afgelopen jaren alleen maar verslechterd. Door de aangescherpte hypotheeknormen en de sterke prijsstijgingen op de koopmarkt is het voor starters steeds lastiger om een betaalbare koopwoning te vinden. Ook zorgt de stijging van de bouwkosten ervoor dat het steeds lastiger wordt om betaalbare nieuwbouwwoningen te realiseren. Dat starters steeds moeilijker kunnen toetreden tot de woningmarkt heeft ook een nadelig effect op de doorstroming op de woningmarkt. Het 'verhuistreintje' komt dan niet opgang. Een effectief instrument om de koopwoningmarkt voor starters beter bereikbaar te maken en tevens de woningproductie te stimuleren (zoals blijkt uit het onderzoek 'Gebruik en effecten van de starterslening', oktober 2014 van het EIB) is de starterslening van het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn). Het aantal verstrekte startersleningen is met name na het wegvallen van de bijdrage van 50 miljoen van het Rijk in het voorjaar van 2015 met 75% teruggelopen van ongeveer 2.000 leningen op kwartaalbasis in het 4e kwartaal 2014 naar ongeveer 550 leningen op kwartaalbasis in het 4e kwartaal 2019. Om de positie van starters op de woningmarkt te verbeteren is het nodig de starterslening 'nieuw leven in te blazen'. Een nieuwe bijdrage van het Rijk van (tenminste) 50 miljoen zou hieraan aanzienlijk kunnen bijdragen.

Nationale Hypotheek Garantie

Aanbeveling: Ga door met de NHG en verhoog het leenbedrag

De woningmarkt is een vertrouwensmarkt. In de economische crisis en nu ook in deze onzekere tijd is het belangrijk dat er instrumenten zijn die het vertrouwen in de woningmarkt ondersteunen en versterken. De Nationale Hypotheek Garantie heeft de afgelopen jaren hier een belangrijke, positieve rol in gespeeld. Bouwend Nederland pleit dan ook voor voortzetting van de NHG. Daarnaast zou het goed zijn als de NHG een nog meer anticyclische rol kan spelen, bijvoorbeeld door verruiming van het leenbedrag en de voorwaarden in tijden van onzekerheid op de woningmarkt.

Verminder lastendruk woningcorporaties

Aanbeveling: Verlaag of schaf de verhuurderheffing af om betaalbare nieuwbouw te stimuleren

De afgelopen jaren is de lastendruk op woningcorporaties fors gestegen. De verhuurderheffing, vennootschapsbelasting en neveneffecten van implementatie van de maatregelen tegen belastingontwijking leiden tot afnemende investeringscapaciteit van woningcorporaties. Dat past niet goed bij groei van de omvang van taken waarvoor corporaties gesteld zijn. Van corporaties wordt inmiddels ook een koplopersrol op het gebied van verduurzaming verwacht. Om die taak goed in te vullen zal de lastendruk op woningcorporaties significant omlaag moeten. Dat kan door de verhuurderheffing af te schaffen of fors te verlagen. Een alternatief is een grote investeringsaftrek als prikkel om te investeren in nieuwbouw en verduurzaming.

Verder moeten corporaties meer ruimte krijgen om te bouwen voor niet DAEB. Door corporaties meer ruimte te geven voor het ontwikkelen van niet-DAEB activiteiten wordt een aanvullende impuls gecreeerd voor woningbouw in het middeldure huursegment.

Nationaal Garantiefonds Woningbouw

Aanbeveling: Richt zo nodig een Nationaal Garantiefonds Woningbouw op

In algemene zin wordt een voorverkooprisico van 70% gehanteerd bij woningbouwprojecten. Bij lagere percentages worden de risico's voor financiers en garantie verlenende instellingen te hoog. Met het Nationaal Garantiefonds geeft het Rijk een garantie af voor afname van een deel van de onverkochte woningen tot 70% om zo vertraging bij woningbouwprojecten te voorkomen. Door het Rijk gekochte woningen worden als de woningmarkt is genormaliseerd weer verkocht. Hierdoor ontstaat bij slechtere marktomstandigheden continuïteit in en stabiliteit van productie.

Zorg- en schoolgebouwen

Aanbeveling: Zorg voor verbetering van zorg- en schoolgebouwen met subsidies

Veel zorg- en schoolgebouwen hebben te maken met een slecht binnenklimaat en hoge energiekosten. Voor veel eigenaren-beheerders vormt het bekostigingsprobleem een belangrijke drempel om hieraan iets te doen. Met een subsidie wordt het mogelijk gemaakt om door duurzame renovatie dan wel vervangende nieuwbouw kwalitatief betere en duurzame gebouwen te realiseren voor kinderen en zorgbehoevenden.

BTW-tarief

Aanbeveling: Verlaag het BTW-tarief op renovatie, onderhoud en verduurzaming

De bouwproductie kan een krachtige impuls krijgen met een (tijdelijke) verlaging van het BTW-tarief naar 9% op de loonkosten van investeringen door particuliere woningeigenaren en corporaties in onderhoud, renovatie en verduurzaming van bestaande woningen en gebouwen.

Fiscaliteit

Aanbeveling: Zorg voor rust op de woningmarkt

In het licht van de stikstof-, PFAS- en coronacrisis is het de komende jaren van belang om rust te creëren op de woningmarkt. Er zijn maatregelen nodig die de vraag stimuleren om te zorgen dat er continuïteit ontstaat in de woningbouwproductie en rust op de woningmarkt. Het nemen van maatregelen in de fiscaliteit leidt tot onrust en onzekerheid.

8. Digitalisering

Beschikbaarheid

Aanbeveling: Faciliteer betere beschikbaarheid van openbare informatie

Betere beschikbaarheid van openbare informatie stelt het bedrijfsleven beter in staat een substantiële bijdrage te leveren aan maatschappelijke opgaven. Als de bouw daar (gemakkelijker) gebruik van kan maken, komen doorbraken in bijvoorbeeld duurzame energie sneller tot stand. Hier zijn twee belangrijke randvoorwaarden op van toepassing: Versnel de verdere uitrol van eerkenning. Ontsluit nog meer overheidsdiensten zodat bedrijven met hetzelfde middel zich overal op een eenduidige manier digitaal kunnen legitimeren; Cybersecurity. De overheid beschermt vitale digitale infrastructuur. Onze sector bouwt deze infrastructuur en valt (grotendeels) buiten de bescherming van de overheid. Waar de overheid informatiebeveiliging in aanbestedingsvereiste meeneemt pleiten we voor eenduidigheid en afstemming met het bedrijfsleven. Want niet alles is in elke situatie uitvoerbaar en/of de beste oplossing.